

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра обліку і аудиту

ШТАБА МАРИНА СЕРГІЇВНА

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА:
ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит
підприємницької діяльності»

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доц. б.в.з. Руденко Н.О.

Рецензент:
канд. екон. наук, доц. Черненко К.П.

Миколаїв 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Кожне підприємство в процесі своєї діяльності стикається з наданням так званих «товарних кредитів», які тягнуть за собою виникнення дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість – це один з найважливіших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. Вона має високий вплив на діяльність підприємства, оскільки має значну питому вагу в складі поточних активів. Непогашена дебіторська заборгованість, перш за все, погіршує фінансовий стан підприємства, тягне за собою погіршення платоспроможності підприємства, що, в свою чергу, може призвести не лише до скорочення виробництва, а й до банкрутства підприємства.

За даними Державної служби статистики України розмір дебіторської заборгованості станом на 31 грудня 2017 року складав 3459248,2 млн. грн., що складає 61% від загальної суми оборотних активів підприємств України. Такі дані свідчать про те, що аналізу та контролю дебіторської заборгованості не приділяється достатньо уваги, що призводить до неповернення боргів та втрачання власних коштів.

Питання та проблеми обліку, аналізу та аудиту розглядалися в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості розглядали такі вчені як Т.А. Пінчук, Т.С. Гайдучок, О.С. Бондаренко, О.А. Скорба, Л. М. Васильєва, Л.Б. Гнатишин та інші.

Важливість застосування та удосконалення аналізу та контролю дебіторською заборгованістю описали в своїх працях І.Н. Коренева, О.Г. Лищенко, Н.О. Матицина, М.Д. Білик, В.Ю. Шип, Т.С. Єдинак, Л.В. Івченко, В.З. Потій, О.В. Костюнік, В.О. Мазуренко, І.О. Єригіна, С.А. Бурлан, А. П. Макаренко, Л. П. Кулаковська, О. Білозуб, С.В. Сирцева та інші. Проте низка питань організації обліку, аналізу та контролю потребують подальших досліджень.

Сучасні умови господарювання вимагають вирішення багатьох облікових проблем. Зокрема, це питання класифікації дебіторської заборгованості, розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у річній фінансовій звітності, створення резерву сумнівних боргів.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних і практичних основ обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, а також розробка шляхів удосконалення.

Для досягнення мети дослідження були поставлені наступні завдання:

- розкрити економічну сутність та види дебіторської заборгованості як об'єкту обліку;
- розглянути нормативно-правове регулювання обліку, визнання та оцінки дебіторської заборгованості;

- проаналізувати організацію та методику проведення аудиту дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати організаційно-економічну характеристику ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD;
- провести комплексний аналіз фінансового стану ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD;
- провести аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD;
- запропонувати шляхи вдосконалення розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у фінансовій звітності;
- розглянути шляхи зменшення обсягу дебіторської заборгованості на підприємстві;
- охарактеризувати шляхи удосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

Об'єктом дипломної роботи є дебіторська заборгованість ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD, яка утворилася в процесі господарської діяльності підприємства за 2016-2018 роки.

Предметом дипломної роботи є сукупність теоретичних, методичних, організаційних аспектів бухгалтерського обліку та управління дебіторською заборгованістю.

Методи дослідження. При написанні дипломної роботи та для достовірності висновків і результатів, були застосовані такі методи: системний підхід – для визначення сутності і змісту економічної категорії «дебіторська заборгованість», метод економічного аналізу – аналіз фінансового стану та аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємств, метод спостереження – дослідження процесу організації обліку виникнення, сплати або списання дебіторської заборгованості, документальне оформлення всіх операцій стосовно дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, метод дедукції – розробка рекомендацій щодо удосконалення процесів обліку та контролю дебіторської заборгованості.

Інформаційною базою дослідження є відповідні законодавчі та правові акти; наукові праці провідних учених з обліку, аналізу та аудиту дебіторської заборгованості; дані статистичних джерел – KOSIS (Korean Statistical Information Service) та The World Bank. Практична частина дипломної роботи виконана на базі даних річної фінансової звітності ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні та розширенні інформації щодо облікового відображення сум дебіторської заборгованості у фінансовій звітності, розробці шляхів зменшення дебіторської заборгованості та покращення облікових процесів та аналізу дебіторської заборгованості авіакомпаній. Основні результати проведеного дослідження, яким характерна наукова новизна, полягають у наступному:

удосконалено:

– відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності через введення додаткових звітних таблиць, які характеризують строковість дебіторської заборгованості та відслідковувати заборгованість з фінансового лізингу, що дозволить слідкувати за додатковими доходами авіакомпаній;

– підходи до зменшення обсягів дебіторської заборгованості авіакомпаній за рахунок аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу;

дістало подальший розвиток:

– удосконалення методів обліку та контролю дебіторської заборгованості авіакомпаній, розгляд нового методу нарахування резерву сумнівних боргів (експертна оцінка).

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота містить вступ, три розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел і додатки. Основний зміст дипломної роботи викладено на 79 сторінках друкованого тексту. Робота містить 53 таблиці, 23 рисунки та 20 додатків на 40 сторінках. Список використаних джерел нараховує 51 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, теоретичне і практичне значення сформованих пропозицій.

Перший розділ **«Теоретико-методичні основи обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості підприємства»** присвячено вивченню економічної сутності, оцінки та класифікації дебіторської заборгованості. Розглянуто нормативно-правове регулювання обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості за вітчизняними та міжнародними стандартами, проаналізовано організацію і методику аудиту дебіторської заборгованості.

Проаналізовано, що у тлумаченні поняття «дебіторська заборгованість», у першу чергу, необхідно орієнтуватися на положення національних стандартів бухгалтерського обліку. Основними нормативно-правовими документами, які регламентують відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» та 13 «Фінансові інструменти».

У П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату.

Заборгованість дебіторів, що призначена для перепродажу, придбавається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів, тощо, або ж від короткотермінових змін ціни (суми) такої дебіторської заборгованості. Тому така заборгованість, згідно п.4 П(С)БО 13, є фінансовим активом призначеним для перепродажу і повинна відображатися та оцінюватися в обліку відповідно до цього стандарту.

Розглянуто основну класифікацію дебіторської заборгованості (рис.1).

Рис. 1. Класифікація дебіторської заборгованості за основними її видами

Наведено основні елементи, які має включати в себе облікова політика дебіторської заборгованості (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи облікової політики дебіторської заборгованості

Елемент облікової політики	Характеристика елементу облікової політики
1	2
1. Вид діяльності підприємства	Підприємство має визначити і вказати вид (або види) діяльності, якими воно планує займатися
2. Форма ведення обліку	Підприємство має обрати форму ведення обліку, адже від форми ведення залежить сукупність та послідовність облікових регістрів.
3. Визнання та оцінка дебіторської заборгованості	Визнання дебіторської заборгованості як активу здійснюється якщо: існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод; сума дебіторської заборгованості може бути достовірно визначена. В наказі потрібно вказати умови застосування оцінки заборгованості за справедливою вартістю, що відповідає вимогам концепції управління вартістю підприємства.
4. Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Для управлінських потреб підприємство має вказати на які види поділяється дебіторська заборгованість та відкрити відповідні аналітичні рахунки.

5. Визнання заборгованості сумнівною	Зазначаються критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерела отримання інформації.
1	2
6. Період та метод нарахування резерву сумнівних боргів	Визначається терміни проведення інвентаризації дебіторської заборгованості для створення резерву сумнівних боргів: на початку чи в кінці року. Зазначається вид методу нарахування резерву, а також терміни та підстави його нарахування: – на підставі платоспроможності окремих дебіторів (зазначити перелік документів за якими визначається така платоспроможність); – на підставі класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення (зазначити на які групи за строком вона розподіляється).

В роботі розглянуто питання щодо резерву сумнівних боргів. Для українських підприємств основною проблемою в концепції управління дебіторською заборгованістю є формування резерву сумнівних боргів, особливо це стосується обліку монетарної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги. Основними проблемними питаннями є необхідність створення резерву, його правове обґрунтування, термін нарахування та вибір методу.

Резерв сумнівних боргів необхідно нараховувати за наступних умов:

- заборгованість виникла внаслідок звичайної господарської діяльності (окрім заборгованості, призначеної для продажу);
- заборгованість є поточною дебіторською заборгованістю, оскільки для довгострокової заборгованості резерв не розраховується;
- заборгованість не є безнадійною, оскільки за безнадійною заборгованістю є впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

У роботі проаналізовано відмінності обліку дебіторської заборгованості за міжнародними та вітчизняними стандартами. Основним вітчизняним нормативно-правовим документом, що регулює відображення в обліку дебіторської заборгованості виступає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) №10 «Дебіторська заборгованість», в той час як у міжнародному досвіді не передбачено використовувати окремий стандарт щодо регулювання дебіторської заборгованості. У таблиці 2 наведені нормативно-правові документи, що регулюють облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном.

Таблиця 2

Нормативно-правові документи, що регулюють облік дебіторської заборгованості

Україна	Зарубіжжя
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»

	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»
	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»

Проаналізовано питання організації аудиту дебіторської заборгованості. Мета аудиту дебіторської заборгованості – підтвердження повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку та фінансовій звітності інформації про наявність та зміни дебіторської заборгованості.

На рис. 2 представлені основні завдання аудиту дебіторської заборгованості.

Рис. 2. Завдання аудиту дебіторської заборгованості

Перед безпосереднім проведенням аудиту дебіторської заборгованості, аудитор спочатку вивчає систему внутрішнього контролю, оскільки від неї багато в чому залежить довіра аудитора до підприємства-замовника і можливість покладатися на свідчення персоналу. Отримавши інформацію, аудитор виконує основну частину перевірки: планує подальшу роботу і складає програму аудиторської перевірки.

Другий розділ «Економічний аналіз стану дебіторської заборгованості ПАТ «МАУ» та «KOREAN AIR LINES CO., LTD» присвячено вивченню організаційно-економічної характеристики підприємств, аналізу їх фінансового стану, структури та динаміки дебіторської заборгованості.

Основні відомості про підприємства наведено у табл. 3.

«KOREAN AIR LINES» є більшою компанією, аніж ПАТ «МАУ» виходячи з розміру статутного капіталу та кількості авіалайнерів. Проте, обидві авіакомпанії здійснюють рейси в майже однакову кількість країн та у 2018 році зазнали збитків.

Таблиця 3

Порівняльна характеристика діяльності ПАТ «МАУ» та «KOREAN AIR LINES» 2018 р.

	ПАТ «МАУ»	«KOREAN AIR LINES»
Статутний капітал	103034 тис. грн.	429100 тис. дол.
Прибуток (збиток)	(2696132 тис.грн.)	(166042 тис. дол.)
Флот	42 авіалайнери	169 авіалайнерів
Маршрути	38 країн	44 країни
Головний (базовий) аеропорт	Boryspil International Airport (KBP)	Incheon International Airport (ICN)
Членство у альянсах	-	SkyTeam Airline Alliance

Аналіз структури необоротних активів показав, що найбільшу частку в необоротних активах займають основні засоби, при чому за 2016-2018 рр. ця частка постійно зростала. Протягом періоду також зростали незавершені капітальні інвестиції та інші необоротні активи.

Спостерігається тенденція до скорочення довгострокових фінансових інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі. У 2017 році було погашено довгострокову дебіторську заборгованість та відшкодовано відстрочені податкові активи. Починаючи з 2017 року ПАТ «МАУ» не відображала у балансі гудвіл. В цілому необоротні активи у 2018 році зросли на 23,6% відносно 2016 року та скоротилися на 5,8% відносно 2017 року.

В структурі оборотних активів найбільшу частку займає дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, при чому спостерігається зростання частки протягом періоду. Аналогічно спостерігається зростання часток запасів, дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, дебіторської заборгованості за розрахунками із внутрішніх розрахунків, іншої поточної дебіторської заборгованості, витрат майбутніх періодів та інших оборотних активів. Натомість частки дебіторської заборгованості за виданими авансами та грошей та їх еквівалентів скорочуються. В цілому оборотні активи ПАТ «МАУ» протягом 2016-2018 рр. зростали. У 2017 році вони зросли на 7,3% (відносно 2016 року), а у 2018 році вони зросли на 19,9% (відносно 2017 року).

У структурі активів Korean Air переважає частка необоротних активів, але протягом 2016-2018 рр. спостерігається скорочення частки необоротних та зростання частки оборотних активів. Найбільшу частку в необоротних

активах Korean Air займає майно, літаки та обладнання (90,51% у 2018 р.), причому протягом досліджуваного періоду спостерігається її зростання.

Найбільшу частку оборотних активів Korean Air займають гроші та їх еквіваленти – у 2017 році відносно 2016 року спостерігалось зменшення їх частки на 24,5%, а у 2018 році відносно 2017 року спостерігалось їх збільшення на 97,6%.

У МАУ переважає частка поточних зобов'язань, в той час як у Korean Air – довгострокових.

В динаміці довгострокові зобов'язання МАУ протягом 2016-2018 рр. скорочуються, в той час як у Korean Air вони зростають.

Доходи майбутніх періодів відображаються у МАУ в складі поточних зобов'язань і становлять 16,8% від загальних поточних зобов'язань; Korean Air відображає доходи майбутніх періодів у складі довгострокових зобов'язань і їх частка складає 11,8%.

У складі короткострокових зобов'язань МАУ переважає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; у Korean Air переважає частка позик.

За досліджуваний період МАУ отримала прибуток лише у 2016 році. Чистий дохід від реалізації протягом 2016-2018 рр. постійно зростав, проте так само зростала і собівартість. Протягом 2016-2018 рр. Korean Air отримала прибуток лише у 2017 році. Продажі компанії протягом досліджуваного періоду зростали так само як і собівартість. Загалом, фінансові результати МАУ та Korean Air не в найкращому стані, отже, компаніям слід переглянути свої витрати та шукати шляхи їх мінімізації.

Розглянемо структуру дебіторської заборгованості ПАТ «МАУ» (табл. 4).

Таблиця 4

Структура дебіторської заборгованості МАУ 2016-2018 рр.

Статті	тис.грн		
	2016	2017	2018
Необоротні активи			
Довгострокова дебіторська заборгованість	8793	0	0
Оборотні активи			
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1203102	1388998	1677636
<i>Дебіторська заборгованість за розрахунками:</i>			
за виданими авансами	396778	272777	125487
з бюджетом	43636	57249	86094
з внутрішніх розрахунків	0	0	247863
Інша поточна дебіторська заборгованість	9396	44436	36816

З табл. 4 видно, що на кінець 2017 року МАУ погасило свою довгострокову дебіторську заборгованість (або перевели її до короткострокової).

Розглянуто структуру дебіторської заборгованості Korean Air (табл. 5).

Дебіторська заборгованість у фінансовій звітності Korean Air подається у розрізі дебіторської заборгованості за фінансовою орендою та торговою дебіторською заборгованістю, причому друга включає в себе всі інші дебіторські заборгованості, які можуть виникати на підприємстві: за виданими авансами, за внутрішніми розрахунками тощо.

Таблиця 5

Структура дебіторської заборгованості Korean Air 2016-2018 рр.

Статті	тис.дол		
	2016	2017	2018
Необоротні активи			
Довгострокова торгова та інша дебіторська заборгованість	198	45	36
Дебіторська заборгованість за фінансовою орендою	41143	85747	88837
Оборотні активи			
Поточна частина дебіторської заборгованості за фінансовою орендою	15472	54697	26504
Торгова та інша дебіторська заборгованість	601500	677053	754990

МАУ не нараховує резерв сумнівних боргів, хоча в цілому її дебіторська заборгованість зростає і можна припустити, що серед неї наявна прострочена сума. За 2016-2017 рр. у звітності МАУ відсутня довгострокова дебіторська заборгованість, в той час як у Korean Air вона наявна, хоча в динаміці знижується. МАУ представляє дебіторську заборгованість у розрізі різних розрахунків, в той час як Korean Air поділяє таку заборгованість на торгову та неторгову.

В цілому на обох підприємствах спостерігається збільшення величини дебіторської заборгованості, що свідчить про наявні проблеми щодо розрахунків покупців.

Третій розділ «Удосконалення обліково-методичного забезпечення обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості підприємства» присвячений розробці шляхів удосконалення розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у фінансовій звітності, зменшення обсягу дебіторської заборгованості підприємства та удосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

Після аналізу стану дебіторської заборгованості на ПАТ «МАУ» та Korean Air, було виявлено, що корейська авіакомпанія більш детально розкриває інформацію про стан та динаміку її дебіторської заборгованості, в той час як українська авіакомпанія показує лише залишки на кінець звітного року за допомогою звіту про фінансовий стан (баланс).

ПАТ «МАУ» так само як і всі інші українські підприємства, класифікує дебіторську заборгованість за строками, проте, ця інформація використовується лише для внутрішнього користування. Інформація щодо строковості дебіторської заборгованості (а, відповідно, й прострочення) має розкриватися у річній фінансовій звітності і має бути у вільному доступі для всіх користувачів фінансової звітності як у річних звітах Korean Air (табл. 6).

Таблиця 6

Строки дебіторсько заборгованості

	Менше 6 міс.	6-12 міс.	1-3 рр.	Більше 3 р.	Всього
Торгова дебіторська заборгованість					
Резерв сумнівних боргів					

Запропоновано відображати в розрізі дебіторської заборгованості дебіторську заборгованість з фінансового лізингу, що допоможе відслідковувати додаткові доходи авіакомпанії (табл. 7).

Таблиця 7

Фінансова оренда літаків, мінімальні лізингові платежі та теперішня вартість фінансового лізингу, Korean Air

	2017	2018
Менше 1 року		
1-5 років		
Теперішня вартість дисконту		
Поточна частина дебіторської заборгованості за фінансовою орендою		

Аналіз дебіторської заборгованості ПАТ «МАУ» та Korean Air показав, що існує проблема постійного зростання зобов'язань покупців. Головні причини цього зумовлюють внутрішні та зовнішні фактори (рис. 4,5).

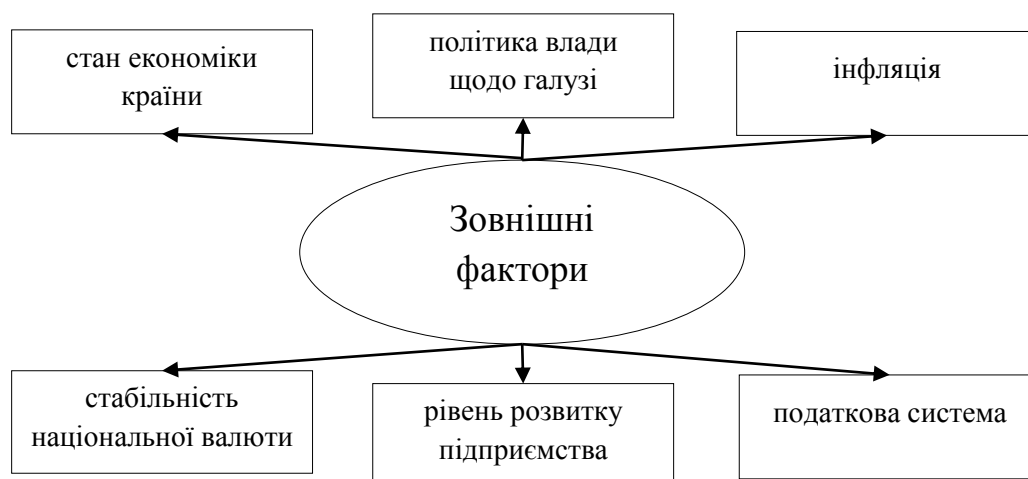

Рис. 4. Зовнішні фактори впливу на дебіторську заборгованість

Приблизно на 40% стан дебіторської заборгованості залежить від зовнішніх факторів – стану економічної та політичної складової в країні, стану законодавчої системи та розвитку галузі, в якій підприємство функціонує.

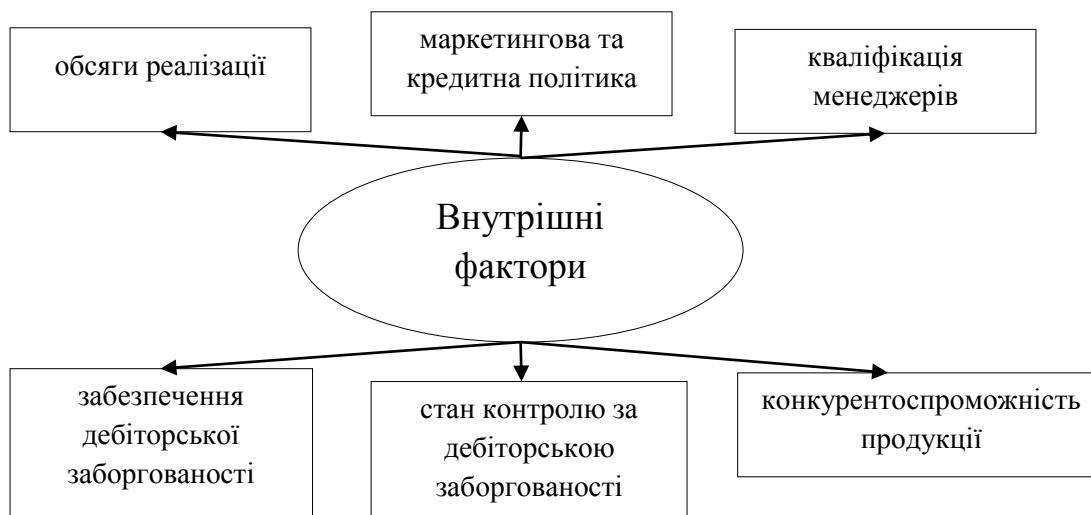

Рис. 5. Внутрішні фактори впливу на дебіторську заборгованість

Першим кроком для вдосконалення системи обліку та аудиту дебіторської заборгованості є процедура підготовки облікової політики.

В розрізі дебіторської заборгованості, в Наказі підприємства зазначають:

- класифікацію дебіторської заборгованості;
- методику і дату визначення величини резерву сумнівних боргів, метод або методи нарахування резерву сумнівних боргів;
- рахунки для обліку дебіторської заборгованості у робочому Плані рахунків.

Проблемою обліку та контролю дебіторської заборгованості є відображення стану дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства. Для вирішення цієї проблеми необхідно затвердити нові форми звітності, які будуть відображати зміни у розрахунках, при цьому не розголошуючи комерційну таємницю підприємства (найменування дебіторів).

Не менш важливим є забезпечення внутрішнього аудиту на підприємстві. Для великих та середніх підприємств необхідно створювати окремий підрозділ, для малих – мати аудитора в штаті.

Створення системи внутрішнього аудиту на підприємстві дасть змогу:

- зберегти й ефективно використовувати ресурси і потенціал організації;
- виявити навмисні помилки та викривлення, спричинені працівниками підприємства;
- своєчасно виявити і мінімізувати комерційні, фінансові та інші ризики в управлінні організацією.

Завданням аудитора в розрізі дебіторської заборгованості є перевірка дотримання допустимого розміру дебіторської заборгованості, підтвердження реального стану розрахунків дебіторів через проведення інвентаризації, оцінка адекватності системи внутрішнього контролю, консультація керівництва перед прийняттям управлінських рішень тощо.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення поставлених завдань щодо удосконалення обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості. Це дозволило сформулювати висновки науково-прикладного характеру, що відображають вирішення завдань магістерської роботи відповідно до поставленої мети:

1. Розглянуто різні підходи до тлумачення поняття «дебіторська заборгованість» як в наукових роботах, так і за допомогою законодавчої бази. Це дозволило зробити висновок, що дебіторська заборгованість не просто сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату як це тлумачиться у П(С)БО 10, а ще й фінансовий актив, один із найважливіших складників кредитної діяльності підприємства та розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку.

2. Наведено порівняльну характеристику обліку, визнання та оцінки дебіторської заборгованості за вітчизняними та міжнародними стандартами. Це дозволило виділити основні відмінності між положеннями, а саме: по-перше, по вітчизняному стандарту дебіторська заборгованість оцінюється за первісною вартістю, у міжнародному – за справедливою; по-друге, існують розбіжності у способах формування резерву сумнівних боргів. Ці відмінності мають бути ретельно досліджені та за необхідністю впровадженні у вітчизняний облік для загальної гармонізації обліку в Україні.

3. Проаналізовано організацію та методику проведення аудиту дебіторської заборгованості. Мета аудиту дебіторської заборгованості – підтвердження повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку та фінансовій звітності інформації про наявність та зміни дебіторської заборгованості.

4. Охарактеризовано організаційно-економічну характеристику ПАТ «МАУ» та KOREAN AIR LINES CO., LTD. KOREAN AIR LINES є більшою компанією, аніж ПАТ «МАУ» виходячи з розміру статутного капіталу та кількості авіалайнерів. Проте, обидві авіакомпанії здійснюють рейси в майже однакову кількість країн та у 2018 році зазнали збитків.

5. Проведено комплексний аналіз авіакомпаній. Необоротні активи ПАТ «МАУ» виділяються як окремий розділ активної частини балансу, в той час як в балансі KOREAN AIR LINES оборотні та необоротні активи, утримані для продажу включають у відповідні розділи як статті. У структурах основних засобів авіакомпаній переважають частки орендованих основних засобів, для ПАТ «МАУ» – 97,3%, для KOREAN AIR LINES – 50,9%.

В динаміці довгострокові зобов'язання ПАТ «МАУ» протягом 2016-2018 рр. скорочуються, в той час як у KOREAN AIR LINES вони зростають. У складі короткострокових зобов'язань ПАТ «МАУ» переважає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; у KOREAN AIR LINES переважає

частка позик. За досліджуваний період ПАТ «МАУ» отримала прибуток лише у 2016 році, KOREAN AIR LINES отримала прибуток лише у 2017 році.

Аналіз ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності авіакомпаній привів до висновку, що діяльність компаній не в найкращому стані, проте, якщо стан KOREAN AIR LINES не надто критичний, то ПАТ «МАУ» знаходиться під загрозою банкрутства.

6. Проведено аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємств. ПАТ «МАУ» не нараховує резерв сумнівних боргів, хоча в цілому її дебіторська заборгованість зростає і можна припустити, що серед неї наявна прострочена сума. За 2016-2017 рр. у звітності ПАТ «МАУ» відсутня довгострокова дебіторська заборгованість, в той час як у KOREAN AIR LINES вона наявна, хоча в динаміці знижується. ПАТ «МАУ» представляє дебіторську заборгованість у розрізі різних розрахунків, в той час як KOREAN AIR LINES поділяє таку заборгованість на торгову та неторгову. В цілому на обох підприємствах спостерігається збільшення величини дебіторської заборгованості, що свідчить про наявні проблеми щодо розрахунків покупців.

7. Запропоновано удосконалити та розширити інформацію у річній фінансовій звітності, яка описує стан дебіторської заборгованості. Це можливо зробити за допомогою введення таблиць, які дозволять аналізувати користувачам фінансової звітності строковість дебіторської заборгованості підприємства та відслідковувати дебіторську заборгованість з фінансового лізингу, оскільки майже всі авіакомпанії беруть літаки у фінансовий лізинг.

8. Розглянуто шляхи зменшення обсягу дебіторської заборгованості. Приблизно на 40% стан дебіторської заборгованості залежить від зовнішніх факторів – стану економічної та політичної складової в країні, стану законодавчої системи та розвитку галузі, в якій підприємство функціонує. На зовнішні чинники авіакомпанії вплинути не можуть. Велика частка дебіторської заборгованості ПАТ «МАУ» виникла саме через політичну ситуацію України. Також на дебіторську заборгованість впливає рівень інфляції, адже знецінення грошей приводить до того, що ПАТ «МАУ» та Korean Air втрачають частину коштів, які припадають на дебіторську заборгованість, адже з часом вони дешевшають – причому не лише в річному, а й місячному періоді. Серед внутрішніх чинників, які можуть вплинути на розмір дебіторської заборгованості – зміни обсягів реалізації, маркетингова та кредитна політика, кваліфікація менеджерів. Запропоновано удосконалити контроль за розміром дебіторської заборгованості на рівні управлінського обліку – введення таблиць, які дозволяють відслідковувати зміни дебіторської заборгованості протягом кожного місяця в цілому та у розрізі кожного підприємства-дебітора.

9. Розглянуто шляхи удосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. Запропоновано третій метод для нарахування резерву сумнівних боргів – на основі експертної оцінки.

Обґрунтовано необхідність створення системи внутрішнього аудиту на підприємстві.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Штаба М.С. Гендерна дискримінація на ринку праці України / М.С. Штаба // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2019. (подано до друку)

2. Штаба М.С. Шляхи зменшення обсягу дебіторської заборгованості в сфері вітчизняних пасажирських авіап перевезень на прикладі ПАТ «МАУ» / М.С. Штаба // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2020. (подано до друку)

АНОТАЦІЯ

Штаба М.С. Дебіторська заборгованість підприємства: облік, аналіз та контроль. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Магістерську роботу присвячено вивченню теоретичних і практичних основ обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості авіакомпаній, а також розробка шляхів удосконалення.

У результаті дослідження запропоновано удосконалити та розширити інформацію у річній фінансовій звітності, яка описує стан дебіторської заборгованості за допомогою введення таблиць, які дозволять аналізувати користувачам фінансової звітності строковість дебіторської заборгованості підприємства та відслідковувати дебіторську заборгованість з фінансового лізингу. Розглянуто шляхи зменшення обсягу дебіторської заборгованості за рахунок аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Запропоновано удосконалити контроль за розміром дебіторської заборгованості на рівні управлінського обліку за допомогою введення таблиць, які дозволяють відслідковувати зміни дебіторської заборгованості протягом кожного місяця в цілому та у розрізі кожного підприємства-дебітора. Розглянуто шляхи удосконалення обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві. Запропоновано третій метод для нарахування резерву сумнівних боргів – на основі експертної оцінки. Обґрунтовано необхідність створення системи внутрішнього аудиту на підприємстві.

Ключові слова: авіакомпанія, дебіторська заборгованість, покупці, МАУ, Korean Air.

ABSTRACT

Shtaba M.S. Enterprise accounts receivable: accounting, analysis and audit. – Manuscript.

Master's thesis for the degree of Master of Higher Education specialty 071 Accounting and Taxation - Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of theoretical and practical bases of accounting, control and analysis of accounts receivable of airlines, as well as the development of ways of improvement.

The study proposes to refine and extend the information in the annual financial statements that describes the balance of receivables through the introduction of tables that will allow users to analyze the timing of accounts receivable and track financial receivables. The ways of reducing the amount of receivables due to the analysis of external and internal factors of influence are considered. It is proposed to improve the control over the amount of receivables at the management accounting level by introducing tables that allow tracking of changes in receivables during each month as a whole and in the context of each debtor enterprise. Ways to improve accounting and control of accounts receivable at the enterprise are considered. A third method is proposed for calculating the allowance for doubtful debts, based on expert judgment. The necessity to create an internal audit system at the enterprise is substantiated.

Keywords: airline, accounts receivable, buyers, UIA, Korean Air.